

HANNAH HUNT
Legătura de filiație a omenirii cu Dumnezeu

Traducere de Dragoș DÂSCĂ

Fragmentul de mai jos face parte din cartea scrisă de Hannah Hunt, Plânsul de bucurie făcător. Lacrimile de pocăință în scrierile Părinților sirieni și bizantini (Joy-bearing grief tears of contrition in the writings of the early Syrian and Byzantine fathers), publicată inițial la Editura Brill, Leiden, 2004, și tradusă în limba română de Dragoș Dâscă, Editura Doxologia, Iași, 2013 (412 pp, bibliografie + indici). Importanța lucrării de față o reprezintă revalorizarea învățăturii Părinților Bisericii despre lacrimi. Cititorii sunt invitați să redescopere un aspect neglijat al spiritualității patristice – importanța lacrimilor și a plângerii păcatelor –, cartea fiind un studiu patristic întemeiat pe o solidă bibliografie și lectură atentă a textelor Sfinților Părinți. În cercetarea sa, H. Hunt se axează în principal pe patru autori reprezentativi pentru Tradiția Bisericii Ortodoxe: Ioan Scărarul, Efreem Sirul, Isaac Sirul și Simeon Noul-Teolog.

În concepția ierarhică a lui Isaac Sirul despre treapta celor create este pus un accent deosebit pe o relație corectă între Făcător și făptură. Imboldul spre pocăință și întristare pentru păcat sunt modelate de această concepție și este fundamentat, așa cum tradiția biblică sugerează, pe o atitudine față de Dumnezeu, ce ar putea fi caracterizată ca frică sau uimire. În interpretarea psihicului uman de către Sfântul Isaac, frica este strâns înrudită cu iubirea de Dumnezeu. Printr-un răspuns adecvat la iubirea lui Dumnezeu, omenirea poate deveni părtașă la viața în Hristos, iar Isaac socotește că această dorință este definitorie pentru viața plângătorului.

Sfântul Isaac consideră că pasul elementar în întâlnirea mistică cu Dumnezeu este sentimentul de frică, pe care Khalife-Hachem îl socotește ca fiind „virtutea principală a treptei celor create”¹. Această

¹ E. Khalifé-Hachem, „Isaac de Ninive”, în *Dictionnaire de la Spiritualité*, vol. 7 (2), 1970-1971, p. 2044.

concepție despre Dumnezeu reprezintă prima afirmație a lui Isaac din primul său cuvânt:

„Frica de Dumnezeu este începutul virtuții. Iar despre ea se spune că e rodul credinței”².

În alt loc el enumeră frica, căldura credinței și „certarea lui Dumnezeu”, ca reprezentând cele trei chipuri prin care omul „se poate apropia de dragostea lui Dumnezeu”³. Prin frica de Dumnezeu omenirea înaintează, de vreme ce prilejurile de împrăștiere sunt îndepărtate⁴. Cuvântul al treilea spune limpede că practica virtuților duce la cunoaștere duhovnicească, dar recunoaște că „amândurora le premerge frica și dragostea; iar dragostei îi premerge iarăși frica”⁵. Frica nu ar trebui să umbrească iubirea față de Dumnezeu: mânia Sa stârnită de nelegiuirile oamenilor se naște din blândețea Sa iubitoare, care L-a făcut să făurească toate⁶. Iubirea lui Dumnezeu poate fi precum dulceața „ce picură neconținut în inima noastră ca mierea dintr-un fagure”⁷. Din milă vrea Dumnezeu ca păcătosul să se pocăiască și să fie restaurat în Dumnezeu, ca și în oameni, mila derivă dintr-o iubire compătimitoare, fiindcă „este durerea mișcată de har, ce se apleacă cu împreună pătimire [spre tot omul]”⁸.

Atunci când făptura răspunde la iubirea lui Dumnezeu, se împlinește o transformare, proporțională cu iubirea simțită⁹. Omenirea atinge vârful umanității când trăiește ca chip al lui Dumnezeu; a arăta milă altora este, așadar, plăcut lui Dumnezeu: despre aceasta se vorbește limpede în *Cuvântul 1*, unde Isaac sfătuiește pe cei care doresc să „aibă părtașie cu Dumnezeu în minte... în dobândirea acelei simțiri a plăcerii care nu este robită de simțuri”, să „urmărească milostenia, care, când se va afla în lăuntru tău, ia în tine chipul acelei

² *Cuvântul 1*, 1, în D. Miller, *Homilies. The Ascetical Homilies of St. Isaac the Syrian*, Boston, 1984, p. 3 [*Cuvântul 1*, p. 25].

³ *Cuvântul 6*, în *Ibidem*, p. 53 [*Cuvântul 56*, p. 280].

⁴ *Cuvântul 1*, 10, în *Ibidem* [*Cuvântul 1*, p. 27].

⁵ *Cuvântul 3*, în *Ibidem*, p. 22 [*Cuvântul 44*, p. 231].

⁶ *Partea a II-a*, XXXVIII, 2, în S. Brock, *Isaac of Niniveh: The second Part*, cap. 4-41, CSCO 554-5, *Scriptores Syri* 224-225, 1995, p. 113, oferă un elogiu iubirii lui Dumnezeu manifestată prin crearea lumii și prin ajutorul dat pentru transfigurarea acesteia.

⁷ *Partea a II-a*, XXIX, 5, în S. Brock, *op. cit.*, p. 91 [pp. 339-340].

⁸ *Cuvântul 51*, în D. Miller, *op. cit.*, p. 244 [*Cuvântul 58*, p. 299].

⁹ *Cuvântul 35*, în *Ibidem*, p. 158 [*Cuvântul 24*, p. 137].

Sfinte Frumuseți cu care te-ai făcut asemenea”. Prin atitudinea milostivă se „sădește în suflet, fără mijlocirea vreunui oarecare timp, pe lângă unirea întru slavă și strălucire, împărtășirea de dumnezeire”¹⁰. Accentul pus de Isaac pe mila lui Dumnezeu este strâns legat de iubirea reciprocă dintre Dumnezeu și omenire și, așa cum s-a observat deja, este un aspect al gândirii sale, conform lui Hansbury, care a făcut să fie privit cu suspiciune.

Frica de Dumnezeu nu este doar frică de pedeapsă, care poate fi înlăturată de lacrimi¹¹. Este, de asemenea, frica de a pierde iubirea Sa. Sfântul Isaac numește iad starea în care omul conștientizează faptul că a păcătuit împotriva iubirii; „chinul iubirii” este mai chinuitor decât orice altă pedeapsă¹². Atât iubirea, cât și frica de Dumnezeu pot da naștere stării înaintemergătoare necesare pentru mântuire, și aceste izvoare diferite iau în considerare varietatea de stări omenești, și se manifestă în forme diferite:

„Unul se smerește din frica de Dumnezeu și altul se smerește din bucurie. Smereniei din frica de Dumnezeu îi urmează bunătatea însoțită de simțiri bine orânduite și o inimă zdrobită în toată vremea. Iar smereniei din bucurie îi urmează multă simplitate și o inimă ce crește și nu mai poate fi înfrânată”¹³.

Isaac zugrăvește relația dintre omenire și Dumnezeu ca fiind asemănătoare cu cea dintre un copil și un părinte iubitor, dar drept. Copilul simte pentru Dumnezeu atât iubire, cât și frica de a-L nemulțumi. Această frică previne mulțumirea de sine, fiindcă a fi încrezător în sine „este ca și cum omul ar fi luat otravă de moarte. Căci până și la fiii cei adevărați și nemincinoși zece părți de dragoste trebuie amestecate cu cinci părți de frică”¹⁴. Omul desăvârșit trebuie să afle echilibrul cuvenit între nădejdea născută din pocăință și teama

¹⁰ *Cuvântul 1, 34*, în *Ibidem*, p. 7 [*Cuvântul 1*, p. 31], cf. *Cuvântul 64*, în *Ibidem*, p. 313: „Să biruiască în tine pururea cumpăna milosteniei, până ce vei simți în tine mila lui Dumnezeu față de lume” [*Cuvântul 34*, p. 192].

¹¹ *Cuvântul 16*, în *Ibidem*, p. 91.

¹² *Cuvântul 28*, în *Ibidem*, p. 141 [*Cuvântul 84*, p. 423]. Sfântul Isaac spune aici că iubirea poate fi foc dogoritor.

¹³ *Cuvântul 51*, în *Ibidem*, pp. 244-245 [*Cuvântul 58*, p. 300].

¹⁴ *Cuvântul 27*, în *Ibidem*, p. 135 [Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte pentru nevoi*, editor Dana Miller, traducere de Maxim Monahul, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, p. 248; acest *Cuvânt* se află numai în siriacă].

de puterea lui Dumnezeu¹⁵. Imitarea milei lui Dumnezeu ajută la găsirea și menținerea acestui echilibru, de vreme ce este „durerea mișcată de har, ce se apleacă cu împreună pătimire [spre tot omul]”¹⁶. Conștientizarea milei lui Dumnezeu și pocăința pentru faptul că L-a întristat și s-a despărțit de Dumnezeu prin păcat duce la lacrimi în timpul rugăciunii. Ele sunt un semn că pocăința sufletului a fost acceptată și că sufletul a înaintat către „pământul curăției străvăzătoare”¹⁷.

Accentul pus de Isaac pe iubire și milă, înrădăcinate în frica de Dumnezeu Cel viu, reprezintă o dovadă explicită de ascultare a celor două mari porunci. Cel care-L iubește pe Dumnezeu ar trebui, de asemenea, să-și iubească aproapele. Această iubire este dovedită de părtașia voluntară la suferințele celorlalți oameni, atât din dorința de a-L imita pe Hristos, cât și datorită filiației cu El. Frica de Dumnezeu Tatăl este domolită de un răspuns iubitor față de alți oameni, manifestat prin părtașia la suferința și încurajarea conștientizării greșelilor fiecăruia pentru a fi curățit de ele prin lacrimi. De asemenea, a fi părtaș la acest aspect al călătoriei confrăților, explică Isaac, reprezintă încorporarea necesară în moartea și Învierea lui Hristos Însuși. El scrie multe despre suferință, adoptând întru totul interpretarea paulină despre suferința care îngăduie să ne conformăm lui Hristos. Mai degrabă decât să se axeze pe suferința ca pedeapsă pentru păcat, așa cum face Vechiul Testament, el o interpretează ca fiind un proces de rafinare, de vreme ce „nu există virtute care să nu aibă înjugată cu ea strădania neîncetată”¹⁸. Suferința poate duce la primirea unor descoperiri pline de bucurie încă din această lume, mai ales prin aprofundarea sincerității rugăciunii¹⁹. Suferința este adusă asupra copiilor neascultători de un Părinte iubitor, Care știe că prea multe lucruri dulci fac rău copilului. Așa cum afirmă în *Cuvântarea 30*: „Cel care-și ucide fiul dându-i să mănânce miere nu se deosebește de cel care-și ucide fiul cu un pumnal”²⁰.

¹⁵ *Cuvântul 10*, în *Ibidem*, p. 74 [*Cuvântul 70*, p. 354].

¹⁶ *Cuvântul 51*, în *Ibidem*, p. 244 [*Cuvântul 58*, p. 299].

¹⁷ *Cuvântul 6*, în *Ibidem*, p. 53.

¹⁸ *Partea a II-a, Cuvântul 10*, 13, în S. Brock, *op. cit.*, p. 27.

¹⁹ *Partea a II-a, Cuvântul 10*, 41, în *Ibidem*, p. 57, cf. *Partea a II-a, Cuvântul 14*, 43, în *Ibidem*, p. 57.

²⁰ D. Miller, *op. cit.*, p. 145, cf. *Partea a II-a, Cuvântul 28*, în S. Brock, *op. cit.*, p. 90: „Află însă că nu sunt atât de nebun, încât să te hrănesc doar cu miere, fără nici o schimbare, ca să uiți că ai un temperament ușor supus bolilor” [p. 338].

Asemănător, disciplina este înfăptuită din iubire părintească²¹; într-adevăr, el susține abordarea testată de timp a „retragerii tainice a iubirii Sale”, pentru a-și îndrepta copiii²². A interpreta suferința care poate să apară drept consecință a disciplinei părintești ca fiind de fapt pedeapsă înseamnă a înțelege greșit scopul, ne spune Isaac, de vreme ce ținta acesteia este de a „insufla în noi iubire și teamă”; „blânda compătimire a lui Dumnezeu și generozitatea Sa nemăsurată... nasc multe primejdii, dar El face din har pedeapsa mică, totul pentru a spori în noi iubirea față de El”²³. Așadar, a pătimi suferința este un dar dumnezeiesc²⁴ care demonstrează grija providențială a lui Dumnezeu pentru omenire: prin faptul că îngăduie ca „sfinții” Lui să fie încercați, Dumnezeu Se arată ca „Răscumpărător al lor”²⁵. Suferința este, de asemenea, un fenomen omenesc, care trebuie să fie răbdător pe pământ pentru a primi răsplata vieții de apoi²⁶.

Sfântul Isaac înțelege că slăbiciunea omenească stimulează nădejdea că suferința va fi trecătoare și că, după o perioadă de deznadejde, va urma o mare bucurie, așa cum soarele strălucește mai puternic după trecerea norului²⁷. Suferința precedă obligatoriu bucuriei, așa cum amărăciunea fructului necopt precedă dulceața lui²⁸. Tendințele encratiste ale lui Isaac îi oferă un câmp larg în care să preamărească neajunsurile vieții pământești și nevoia de a lupta cu adversitatea afectivă și fizică, pentru a fi restaurat după asemănarea Creatorului²⁹. El, de asemenea, susține acceptarea benevolă a încercărilor și asumarea vinei, ca ajutoare pentru dobândirea smereniei³⁰.

Deosebit de relevant în acest context, Isaac acordă o deosebită importanță suferinței, care ia forma tânguirii sau a plânsului.

²¹ Isaac vorbește despre „încercările ce sunt aduse de toiajul *părintesc* spre înaintarea și creșterea sufletului”. *Cuvântul* 42, în D. Miller, *op. cit.*, pp. 209-210 [*Cuvântul* 46, p. 244, ușor modificat].

²² *Partea a II-a, Cuvântul* 19, 9, în S. Brock, *op. cit.*, p. 73.

²³ *Cuvântul* 36, în D. Miller, *op. cit.*, p. 161.

²⁴ *Cuvântul* 59, în *Ibidem*, pp. 289-290, cf. *Cuvântul* 42, în *Ibidem*, p. 211.

²⁵ *Cuvântul* 61, în *Ibidem*, p. 295.

²⁶ *Partea a II-a, Cuvântul* 34, 1, în S. Brock, *op. cit.*, p. 103.

²⁷ *Cuvântul* 46, în D. Miller, *op. cit.*, p. 233; cf. *Cuvântul* 4, în *Ibidem*, p. 29.

²⁸ *Cuvântul* 48, în *Ibidem*, p. 232.

²⁹ *Partea a II-a, Cuvântul* 40, 17, în S. Brock, *op. cit.*, p. 129.

³⁰ *Cuvântul* 6, în D. Miller, *op. cit.*, p. 55; cf. *Cuvântul* 57, în *Ibidem*, p. 283.

El susține cu tărie că un astfel de plâns și tânguire nu ar trebui să fie deznădejde³¹ sau disperare³². Nu este loc pentru disperare, fiindcă nimeni nu e lipsit de ajutor, dacă se pocăiește³³. Îl citează pe Sfântul Apostol Petru ca exemplu de persoană care s-a întristat pentru păcat, dar a fost iertat după o „scurtă vreme de plâns”, dovedindu-se că greșeala lui nu era de neiertat³⁴.

Isaac Sirul consideră că plânsul sau „întristarea cea după Dumnezeu”³⁵ pune în practică cele două mari porunci. Acesta dovedește iubire față de Dumnezeu, prin disponibilitatea de a primi pedeapsa Sa și prin participarea la pătimirile lui Hristos, în special când părtașia la întristarea lui Hristos este o călătorie singuratică, așa cum se cuvine unui *ibiyadutba*³⁶. Prin asumarea căii Crucii, sfinții lui Dumnezeu pășesc pe urmele lui Hristos, Care „a desăvârșit această cale după ce a răbdat El Însuși astfel de lucruri”³⁷. Plânsul dovedește iubirea față de aproapele, prin întristarea pentru păcate care îi desparte de iubirea de Dumnezeu. Isaac afirmă limpede că, de vreme ce omul este alcătuit din trup și suflet, această iubire față de Creator și de aproapele trebuie să aibă o expresie fizică, dar și noetică:

„Dar în porunca a doua, care este iubirea de oameni, potrivit cu alcătuirea îndoită a firii lor, trebuie să-și arate grija pentru lucrarea ei în chip îndoit. Căci ceea ce împlinim în cuget în chip nevăzut, voim să împlinim și în trup la fel... Căci precum omul s-a făcut din două părți, din suflet și trup, așa de toate ale lui trebuie să se poarte grija în chip îndoit, după alcătuirea lor îndoită”³⁸.

Cu alte cuvinte, a plânge cu cei care plâng înseamnă a împlini a doua mare poruncă și prin aceasta se deschide ușa mântuirii. Mai mult, de aici rezultă că este răscumpărată persoana umană în deplina sa integritate. „Alcătuirea sa îndoită” este o oglindă a firii îndoite a lui Hristos, și a dobândi unitatea între aceste părți poate fi comparată cu a deveni încorporat în Hristos.

Isaac afirmă atât necesitatea vărsării lacrimilor fizice care izvorăsc din trupul dat de Dumnezeu, cât și importanța menținerii detașării

³¹ *Cuvântul 13*, în *Ibidem*, p. 81 și *Partea a II-a*, VI, 9, în S. Brock, *op. cit.*, p. 15.

³² *Cuvântul 25*, în D. Miller, *op. cit.*, p. 127.

³³ *Partea a II-a*, *Cuvântul 5*, 8, în S. Brock, *op. cit.*, p. 6.

³⁴ *Cuvântul 64*, în D. Miller, *op. cit.*, p. 314.

³⁵ II Cor. 7, 10.

³⁶ *Cuvântul 64*, în D. Miller, *op. cit.*, p. 317.

³⁷ *Cuvântul 60*, în *Ibidem*, pp. 293-294.

³⁸ *Cuvântul 76*, în *Ibidem*, p. 378 [*Epistola 4*, p. 486], cf. *Cuvântul 2*, în *Ibidem*, p. 13: „Lucrarea crucii este îndoită din pricina firii noastre îndoite, alcătuită din două părți” [*Cuvântul 30*, p. 165].

de unirea necuvenită cu alții. „Veselește-te cu cei ce se veselesc și plângi cu cei ce plâng. Căci acesta e semnul curăției”, dar păstrează singurătatea în cugetul tău, fiindcă ești părtaș la „pățimirea tuturor, dar cu trupul tău fii departe de toate”³⁹. Isaac scoate în evidență o taxonomie a plânsului. Trebuie să înceapă cu rugăciunea pentru păcătoși și cei ispitiți, apoi se mișcă spre plâns pentru cei care plâng, și, în cele din urmă, prin rugăciunile altora, „cere compasiune, milă și iertare pentru sine”⁴⁰. Aici vedem un schimb de cereri cu alți penitenți, o reciprocitate care este deschisă de procesul părtașiei la suferințele celorlalți. Această părtașie la păcătoșenia umanității este o imitare directă a lui Hristos, Care „nu S-a mâniat pe păcătoși, ci S-a rugat pentru ei”⁴¹. Răspunsul corect față de cei păcătoși nu este să-i urăști, ci să plângi pentru ei.

Prin urmare, Isaac consideră că iubirea de aproapele poartă cu sine răscumpărarea, fiindcă este „semn al deplinei asemănări cu Dumnezeu”⁴². Mila pe care un om o arată față de altul reflectă iubirea lui Dumnezeu, care este picurată în fiecare persoană umană, în virtutea conformității cu asemănarea sa⁴³. De asemenea, aceasta întărește observația de la Matei 25, conform căruia a face ceva pentru altul înseamnă a-l face pentru Hristos, Care poartă trupul umanității⁴⁴. Acceptarea de bunăvoie a îndreptărilor iubitoare ale Tatălui și frica adecvată care o însoțește îi permit copilului lui Dumnezeu să exprime atât iubire față de Dumnezeu, cât și față de făpturi. În

³⁹ *Cuvântul 51*, în *Ibidem*, p. 247 [*Cuvântul 58*, p. 304], și vezi, de asemenea, *Cuvântul 2*, în *Ibidem*, p. 12: „Sprijinește cu cuvântul pe cei slabi și pe cei întristați cu inima și te va sprijini dreapta care poartă toate. Fă-te părtaș cu cei întristați la inimă, în durerea rugăciunii și în strângerea inimii tale, și se va deschide înaintea cererilor tale izvor de milă” [*Cuvântul 30*, p. 164].

⁴⁰ *Cartea harului*, 7, 49, în *Ibidem*, p. 425, și cf. *Partea a II-a, Cuvântul 5*, 31, în S. Brock, *op. cit.*, p. 13: „Trebuie să ne rugăm cu durere și să cerem aceste lucruri de la Dumnezeu cu suferință. Iată simțământul pe care trebuie să-l avem față de toți oamenii: trebuie să ne rugăm pentru ei cu durere, ca pentru noi înșine” [32, p. 251].

⁴¹ *Cuvântul 51*, în D. Miller, *op. cit.*, p. 250, cf. *Cuvântul 5*, în *Ibidem*, p. 51: „Iubește pe păcătoși, dar urăște faptele lor” [p. 57].

⁴² *Cuvântul 71*, în *Ibidem*, p. 346.

⁴³ *Ibidem*, pp. 344-345.

⁴⁴ Isaac susține că, prin arătarea milei față de alții, Hristos i Se arată lui însuși. *Cuvântul 76*, în *Ibidem*, p. 377.

cadrul vieții monahale, ascultarea și respectul datorat părinților duhovnicești oglindesc teama cu care omul Îl privește pe Dumnezeu. Relația dintre Isaac, ca bătrân duhovnicesc, și cititorul său, ca fiu duhovnicesc, este prin urmare o imagine a relației dintre Dumnezeu și omenire.

Înlăuntrul acestui model de răscumpărare, plângerea pentru păcat era o componentă esențială, articulând unitatea persoanei umane și unitatea acestei persoane cu Dumnezeu. În ochii lui Isaac, identitatea sa ca monah este modelată nu doar de pocăință, ci și de plâns, iar aceasta are legătură cu mențiunea anterioară a întrebuirii în tradiția siriacă a cuvântului *abila* pentru a descrie monahul. Atât Efrem, cât și Isaac susțin că starea lăuntrică de pocăință este arătată prin purtarea exterioară. Isaac este descris ca având, împreună cu ucenicii săi, „o înfățișare tristă și încruntată”; prin plânsul neîncetat, zi și noapte, ei „dau mărturia despre moartea desăvârșită față de lume și despre apropierea de Dumnezeu”⁴⁵.

Antropologia vieții duhovnicești, așa cum o concepe Sfântul Isaac Sirul, constă în sinteza dintre starea corporală și cea psihică. Ceea ce este indicat pentru toți oamenii – integrarea trupului, sufletului și duhului în închinarea la Dumnezeu – este imperativ pentru cel care s-a lepădat de lume pentru a deveni monah. Discernământul îi dă putere monahului să pară că este la fel cu oamenii obișnuiți, dar de fapt el trăiește și acționează cu totul orientat către Dumnezeu. Aceasta nu poate fi dobândit de oricine.

Plânsul este o trecere dincolo de viața de patimi, într-o stare de nepătimire, și este „necunoscut de marea majoritate a oamenilor”⁴⁶. Cel ce se pocăiește cu adevărat este de două ori binecuvântat, fiindcă el este atât un om curat cu inima, cât și plângător. Răsplata sa este, de asemenea, îndoită; Îl va vedea pe Dumnezeu și va fi mângâiat, după cum va voi Dumnezeu. Doar cei care au atins această stare binecuvântată pot să înțeleagă chipul acestei mângâieri⁴⁷. Monahul care plânge cu adevărat pentru păcat este definit de alegerea pe care a făcut-o, anume să-L caute pe Dumnezeu, iar nu pe Mamona. El devine un spectator, un străin față de lume:

⁴⁵ *Cuvântul 11*, în *Ibidem*, p. 78 [*Cuvântul 10*, p. 72].

⁴⁶ *Cuvântul 25*, în *Ibidem*, p. 125.

⁴⁷ *Cuvântul 37*, în *Ibidem*, p. 178.

„Jeluitor este cel ce își petrece toate zilele vieții sale în foame și sete, din nădejdea bunătaților viitoare. Monah este cel ce petrece în afara lumii și cere pururea lui Dumnezeu să dobândească bunătațile viitoare. Bogăția monahului este mângâierea ce vine din plâns și bucuria cea din credința care strălucește în cămările minții”⁴⁸.

Un astfel de plâns este diferit de experiența obișnuită a întristării neevlavioase sau neduhovnicești, care este o deziluzie ce rezultă din patimile lumii⁴⁹. Întristarea din străpungere este tăioasă. Este răspunsul celui chinuit de remușcarea pricinuită de o anumită moarte, cea a sufletului, căci acesta a fost „omorât de păcate... Sufletul e omorât de păcate și zace înaintea ta și el e mai mult pentru tine decât toată lumea și nu ai nevoie de plâns?”⁵⁰. Dar dacă această moarte este urmată de moartea sinelui, pentru Hristos, atât trupul, cât și sufletul vor fi în armonie cu noua viață a Împărăției. Plânsul este expresia exterioară a stării lăuntrice a monahului, care include și bucuria ce strălucește lăuntric. Plânsul unește atât lăuntricul și exteriorul, cât și contradicția aparentă dintre întristare și bucurie. Este o activitate unificatoare. Acesta este plânsul despre care se scrie în Fericiți: monahul ca plângător nu doar că jelește pierderea harului lui Dumnezeu ca urmare a păcatului, dar străpungerea îl face să tânjească după răsplata celui cu inima curată, adică vederea lui Dumnezeu. Plânsul înseamnă la fel de mult restaurarea trupeză a celui ce se pocăiește prin aducerea la starea celor care caută dreptatea, cât și întristarea pentru faptul că este lipsit de înrudirea cu Dumnezeu. Această bucurie este una sfântă și subtilă, și nu trebuie confundată cu buna dispoziție a celui ce petrece fără discernământ: este o beție sobră cu Dumnezeu⁵¹, nu e intoxicația produsă de vin. Un astfel de plâns și bucuria care îi urmează este centrată mai degrabă pe nădejdea viitoare decât pe deznădejdea din cauza greșelilor din trecut. Aceasta este epifania exterioară a locurilor tainice aflate adânc înăuntru psihicului omenesc.

⁴⁸ *Cuvântul* 6, în *Ibidem*, p. 54 [*Cuvântul* 56, p. 282].

⁴⁹ „Întristarea este o manifestare care abundă cu patimi și cunoaștere lumească. Un monah care este lovit de întristare la bătrânețe poartă mărturie pentru faptul că el nu s-a nevoit la începutul vieții sale monahale și că patimile l-au legat cu corzile întristării și l-au predat biciuirilor remușcării și întristării.” *Cartea barului*, 2, 90, în *Ibidem*, p. 405.

⁵⁰ *Cuvântul* 37, în *Ibidem*, pp. 177-178 [*Cuvântul* 85, p. 443].

⁵¹ Această concepție se găsește în omiliile macariene.

Sfântul plâns nu doar că-l deosebește pe monah de penitentul care este sclav lumii, ci reprezintă singura sa preocupare, cea care-i conferă titlul specific de „plângător”:

„Căci ce este altceva îndeletnicirea monahului în chilia sa decât plânsul? Și ce cugetare e mai înaltă decât aceasta? Căci însăși șederea călugărului și singurătatea sa îl învață asemănarea ei cu petrecerea într-un mormânt, care-l ține departe de bucuria oamenilor. Căci făptuirea lui este plânsul și însăși numirea stării lui îl cheamă și-l îndeamnă la aceasta. Căci se numește «plângător», adică amărât cu inima”⁵².

Sfântul Isaac Sirul, fiind un singuratic^{*}, este înclinat să se lipsească de formele exterioare și practicile obișnuite, unde adevărata smerenie și străpungere își au rolul lor. Faptul că nu este foarte preocupat de o aderare rigidă la slujba psalmilor a fost deja menționat, deși importanța psalmilor în dieta sa duhovnicească este evidentă prin sine. Concepția sa despre întăietatea inimii curate asupra comportării exterioare este arătată de povestirea sa despre cinstirea deosebită ce era acordată unui părinte a cărui singură rugăciune timp de patruzeci de ani fusese aceasta: „Eu, ca un om, am păcătuit, dar Tu, ca Dumnezeu, iartă-mă!”⁵³.

Așadar, ce importanță are pentru noi acest autor auster, dar în același timp înflăcărat? *Cuvintele* lui Isaac Sirul au fost caracterizate de traducătorul lor ca fiind de nepătruns și cu un înțeles tainic. Mare parte din dificultate se naște din preocuparea lui Isaac pentru antropologia religioasă. Pe parcurs, cititorul se poate simți împovărat și poate deveni distras de limbajul tehnic al ierarhiilor și etapelor de dezvoltare, care, uneori, ascund înțelegeri importante despre marea taină a omenirii create după chipul lui Dumnezeu și care tânjește să trăiască prezența lui Dumnezeu. Sfântul Isaac scrie dinlăuntrul unei tradiții monahale în care experiența practică reprezintă criteriul autorității. În afară de propria experiență a plânsului, atestată în scrierile sale, el le reamintește și pe cele ale Sfântului Pavel și ale Sfântului Ioan din Apameea. Acești reprezentanți mai timpurii ai Tradiției sunt, de asemenea, foarte preocupați de antropologia religioasă, iar acest domeniu dezvăluie înțelegerile despre condiția

⁵² *Cuvântul* 37, în *Ibidem*, pp. 177-178 [*Cuvântul* 85, pp. 442-443].

* Adică un *ibiyadutba* [n. tr.].

⁵³ *Cuvântul* 75, în *Ibidem*, p. 367 [*Cuvântul* 28, p. 156].

umană, specifice lui Isaac. Când vorbește despre plâns, ca exprimând integritatea trupului și a sufletului la nivelul lor cel mai înalt, Isaac tâlcuiește de fapt semnificația omului. Penitenții care ajung la echilibrul complex al forțelor contradictorii ale firii lor devin oameni deplini, adică întru totul după chipul lui Dumnezeu. Sfântul Isaac descrie cum, prin plâns, omul pătrunde în prezența lui Dumnezeu, iar lacrimile celui ce se pocăiește cu adevărat îi permit plângătorului să stea restaurat în prezența dumnezeiască. Cel care plânge intră într-o stare de extaz care desăvârșește procesul fizic al retragerii din lume. Titlul monahului de „plângător” este invocat pentru a accentua faptul că plânsul recrează sinele omului. Este o descriere a identității autentice și a scopului de a trăi al persoanei desăvârșite din punct de vedere duhovnicesc.

În insistența sa pe smerenie, tăcere și asceză neîntreruptă, Isaac reflectă experiențele deșertului clasice ale Sfântului Ioan Scărarul. Asemenea lui Efreim și altor scriitori, precum Simeon Noul Teolog, el folosește imaginea pocăinței ca naștere din nou, observând durerile inerente și nevoia de a despărți pe cel nou-născut de maica sa. Sfântul Isaac consideră că întristarea experimentată de o astfel de separare este esențială în procesul maturizării duhovnicești. El identifică înlăuntrul acestuia un concept care avea să fie dezvoltat mai detaliat de Sfântul Simeon Noul Teolog, anume că pocăința exprimată prin lacrimi adevărate și desăvârșește intenția de convertire asumată în botez. Caracterul conștient al plânsului este important pentru Isaac, fiindcă înlăuntrul omului se află o minte capabilă nu doar de gânduri, ci și împuternicită să facă alegeri. De aceea el prețuiește mai mult plânsul care nu vine atât de firesc: nu fiindcă efortul de a plânge este virtuos, ci fiindcă o întristare înnăscută este insuficient de chibzuită ca să aibă un merit real.

Prin urmare, Isaac Sirul este preocupat să găsească și să mențină echilibrul dintre dorințele contradictorii. El este preocupat de intenția din spatele acțiunii, de integritatea care este dobândită prin plânsul de pocăință. Plângătorul se află în procesul de preschimbare, prin harul lui Dumnezeu, într-o persoană autentică. Identitatea sa reală este descoperită prin întoarcerea la starea de dinaintea căderii, ca făptură a lui Dumnezeu. Alte două tipuri de echilibru sunt accentuate în scrierile sale. Unul este cel dintre frica și iubirea de Dumnezeu. El ne spune că pocăința este corabia cârmuită de frică

înspre raiul ceresc al iubirii. Frica de urgia lui Dumnezeu, de judecata și pedeapsa veșnică, motivează efectiv pe penitent, dar nu reprezintă un scop în sine. Limanul este mila, locul de odihnă, întoarcerea la siguranță și alinare. Plânsul este dinamica prin care monahul se apropie de Făcătorul său, într-o întâlnire intimă, care este asemănătoare cu o paradigmă biblică cheie: chilia singuraticului este „fereastră a pietrei unde Dumnezeu cu Moise a vorbit”⁵⁴.

Pentru Sfântul Isaac, nevoința neîncetată a monahului de a plânge pentru păcate reprezintă o întâlnire a Dumnezeului cel Viu, al Cărui Fiu, prin viața și moartea Sa, devine prototipul pentru ce înseamnă a suferi și a simți întristare pentru păcat. Isaac descrie în teologia sa a plânsului o conștientizare atât a păcatelor personale, cât și a fărădelegilor obștești. Echilibrul dintre sine și alții este zugrăvit cel mai plastic de insistența sa pe ideea că plângătorii sunt părtași la pătimirile lui Hristos. Întristarea pentru propriile păcate arată iubirea și frica datorate lui Dumnezeu: compasiunea lor pentru păcatele altora reflectă pătimirea altruistă a lui Hristos.

Prin faptul că se axează pe cheștiunea strădaniei ascetice și integrității umane, Sfântul Isaac dovedește moștenirea sa bazată pe tradiția siriacă timpurie, cât și pe abordarea mai puțin centrată pe inimă a lumii elenice. El adaugă la acestea propriul accent pe plâns, ca fiind ceea ce-l ridică pe penitent la prezența lui Dumnezeu, într-o stare de desăvârșire, care nu poate fi dobândită fără deplina armonie a tuturor aspectelor ființei umane. Plângătorul nu doar că-L întâlnește pe Dumnezeu în această experiență extatică; el este, de asemenea, părtaș la viața în Hristos. Isaac îl prefigurează pe Simeon Noul Teolog, fiindcă susține tradiția care vede în lacrimi un botez ce confirmă intrarea originară în Biserica lui Dumnezeu. Nu poate fi trecută cu vederea importanța Sfântului Isaac Sirul, nu atât pentru Biserica Siriacă, cât mai ales pentru întreaga Tradiție creștină.

⁵⁴ *Cuvântul 25*, în *Ibidem*, p. 125 [Sfântul Isaac Sirul, *op. cit.*, p. 236; acest *Cuvânt* nu s-a păstrat decât în siriacă].